

KOULUJEN MUSIIKKIOPETUSTILOJEN SUUNNITTELU- JA OHJEISTUS- HANKE

Juha Unkari

Helsingin kaupunki

Opetusvirasto/mediakeskus
PL 33010, 00099 Helsingin kaupunki
juha.unkari@edu.hel.fi

Heikki Tuominen

FCG-Planeko Oy
Osmontie 34, PL 30, 00601 Helsinki

1 TILAUKSESSA YHTENÄINEN TILAOHJE

Koulujen musiikinopetukselta puuttuu yhtenäinen opetustilojen suunnittelua, rakentamista ja varustamista tukeva ohjeistus. Käytännössä tämä on johtanut kunnat, koulut ja viimekädessä musiikinopetusta saavat oppilaat hyvin eriarvoiseen asemaan. Tässä esiteltävä hanke, *Musiikin oppimisympäristön kehittämis- ja ohjeistushanke* tuottaa valtakunnallisen tilaohjeen musiikin opetustilojen suunnitteluun, varustamiseen ja rakentamiseen.

Ohjeistuksen lähtökohta on siinä, mitä musiikissa nykyisin opetetaan. Opetuksen tavoitteita, sisältöä ja menetelmiä ohjataan opetussuunnitelmalla. Valtakunnallinen musiikin opetussuunnitelma perusopetukseen on jälleen työn alla. Edellinen, vuonna 2004 hyväksytty perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) ja vastaava lukio-opetuksen opetussuunnitelma asettavat varsin selvät vaatimukset musiikinopetuksen monipuolisuudelle ja opettajien valmiuksille hallita monelta näkökulmalta musiikkikasvatuksen eri osa-alueita. Tämä ohjeistus pyrkii tukemaan opetussuunnitelmauudistusta määrittelemällä sen mitkä ovat toimivan musiikin opetustilan edellytykset.

Hanke toteutetaan yhteistyössä Helsingin kaupungin opetusviraston mediakeskuksen, Koulujen Musiikinopettajat ry:n ja Opetushallituksen kanssa. Lisäksi työssä käytetään asiantuntijoita musiikkikasvatuksen eri alueilta, musiikkiteknologian kysymyksissä, akustiikan ja arkkitehtuurin sekä rakennuttamisen alalta.

Haaste on suuri. Ohjeistuksesta tulee löytää pääperiaatteet ja toimivia ratkaisumalleja hyvin monenlaiseen musiikinopetustilaan. Ohjeen onnistuminen mitataankin sillä, miten laajasti se otetaan käyttöön ja kuinka sen sisältö siten tukee käytännön koulurakentamisen suunnittelua, musiikinopetusta ja –oppimista.

2 TIEDONKERUU JA TYÖSTÄMINEN

Tässä hankkeessa työskentely jakaantuu karkeasti kolmeen alueeseen: tiedon keruuseen, sen käsittelyyn ja työstämiseen sekä ohjeistuksen vakiinnuttamiseen ja levittämiseen. Nämä kaikki vaiheet myös sisältävät yhteisiä alueita.

2.1 Tiedonkeruu

Tiedonkeruu tapahtuu musiikinopetuksen käytänteiden, jo olemassa olevan suunnitteluohjeistuksen sekä erilaisten hyvien esimerkkitapausten kartoittamisena. Hyvien käytänteiden kartoittaminen organisoituu Koulujen Musiikinopettajat ry:n ja Opetushallituksen kontaktien ja tiedotuskanavien kautta. Helsingin kaupunki on myös varsin merkittävä koulutoimen ylläpitäjä ja koulurakentaja ja siten suuri tietopankki tällä saralla.

Mallirakentamisen esimerkkinä on helsinkiläisen Aleksis Kiven peruskoulun perusparannuksen yhteydessä rakennettavat uudet musiikkiluokat. Ne toimivat hankkeen malliluokkina ja niiden rakennuttamis-, ja varustamisprosessin kulku runkona toimintamallien suunnittelussa.

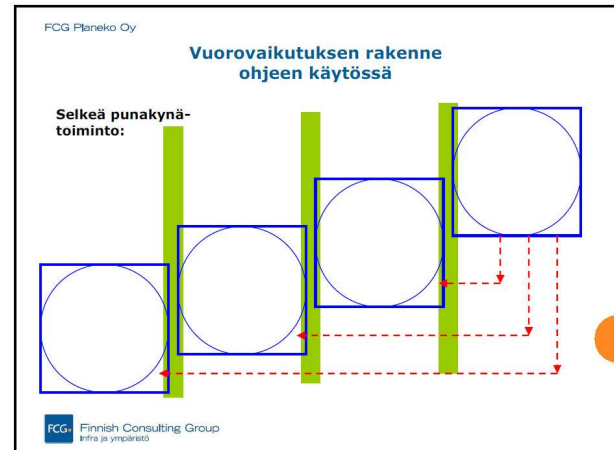
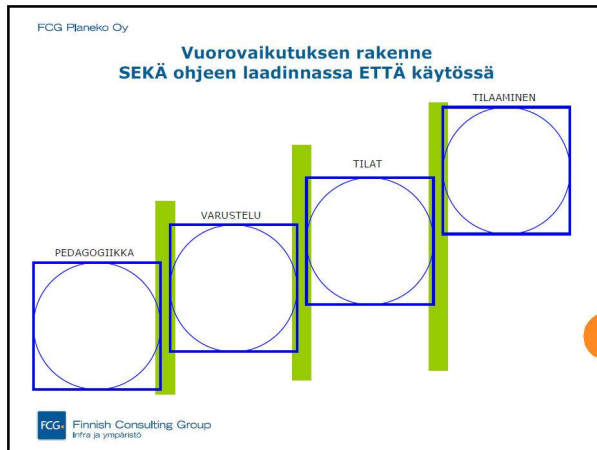
Kuvassa A. Kiven musiikinluokka ennen remonttia. Tilaohjeen tarvetta on havaittavissa.

On tärkeää löytää monipuolisia esimerkkejä musiikinopetustilojen ratkaisuvaihtoehtoista aina pienen kunnan ainoasta musiikkiluokasta, erikostuneiden koulujen tarpeiden toteutumiseen. Tällaisia esimerkkejä ovat mm. Seinäjoen lyseon peruskorjaus, Salon uuden lukion rakennushanke, Vantaan Hakunilan koulun peruskorjaus, Hämeenkyrön peruskoulun peruskorjaushanke, Tampereen Kalevan lukion peruskorjaus, jne. Myös musiikkikasvatuksen opettajankoulutusta tarjoavien yliopistokaupunkien harjoittelukoulut ovat tarkastelun kohteina.

2.2. Työstäminen

Eri alueiden näkökulmia ja sisältöjä työstetään asiantuntijatyöryhmissä. Työryhmät on nimetty seuraavasti: *pedagogiikan näkökulma*, *varustaminen*, *tilat* ja *tilaaminen*. Työryhmien työskentely on vuorovaikutteista. Myös itse ohjeistukseen tulee vuorovaikutteinen malli.

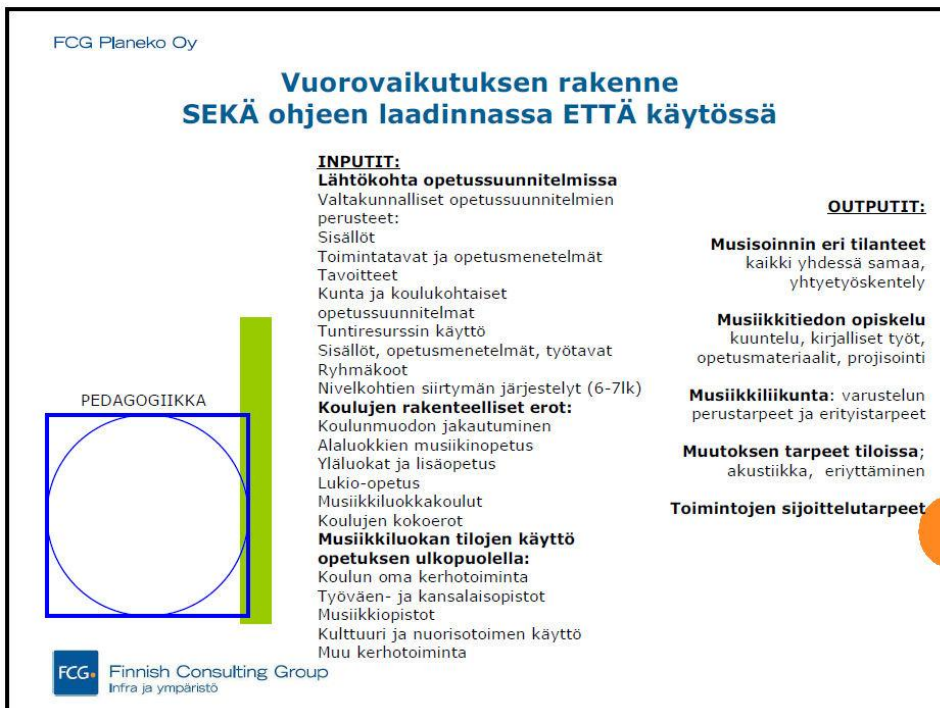
Vuorovaikutteisen ohjeistuksen etuna on se, että suunnittelun seuraukset voidaan suoraan nähdä eri osa-alueiden toteutumisen ja viime kädessä opetuksen tavoitteiden toteutumisen mahdollisuuksia vasten.

2.3 Työryhmien työskentely

2.3.1. Pedagogiikka

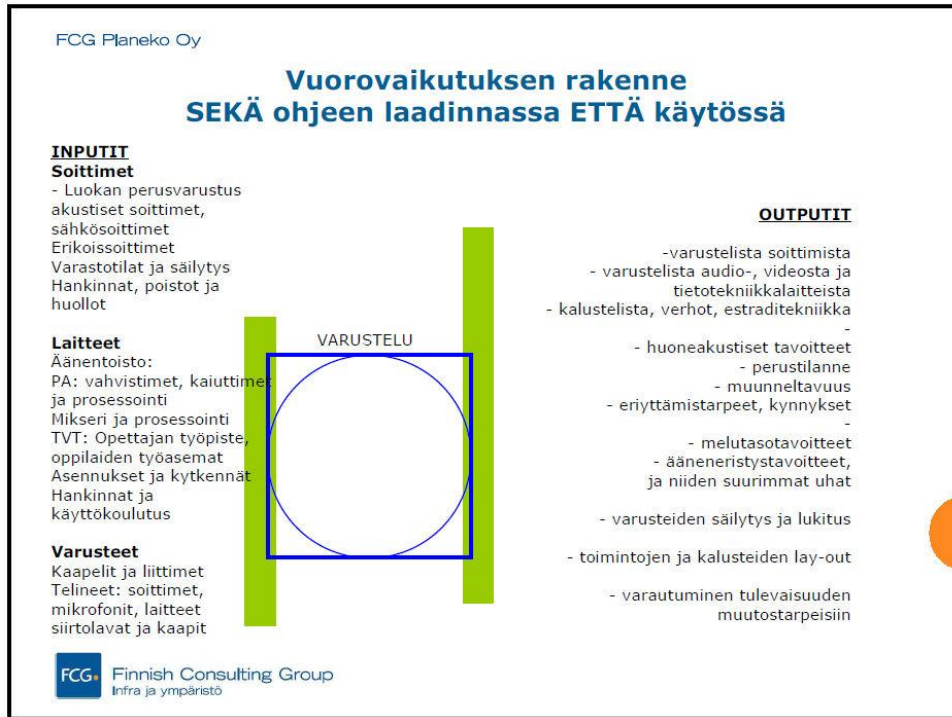
Musiikinopetusta yleissivistävässä koulussa leimaa monipuolisuus. Musiikkikasvatuksen työtavat ovat koko ajan muutoksessa. Keskeisessä asemassa on viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajan ollut musisoiminen ja yhtyesoitto. Sitä harjoitellaan lähinnä perinteisin bändisoittimin, kosketin- ja rytmisoittimin. Koulujen laulunopetus, jolla on tänä vuonna satavuotisen historian merkkivuosi elää ja voi hyvin myös. Suurinta muutos on ollut teknologian alueella.

2.3.2. Varustus

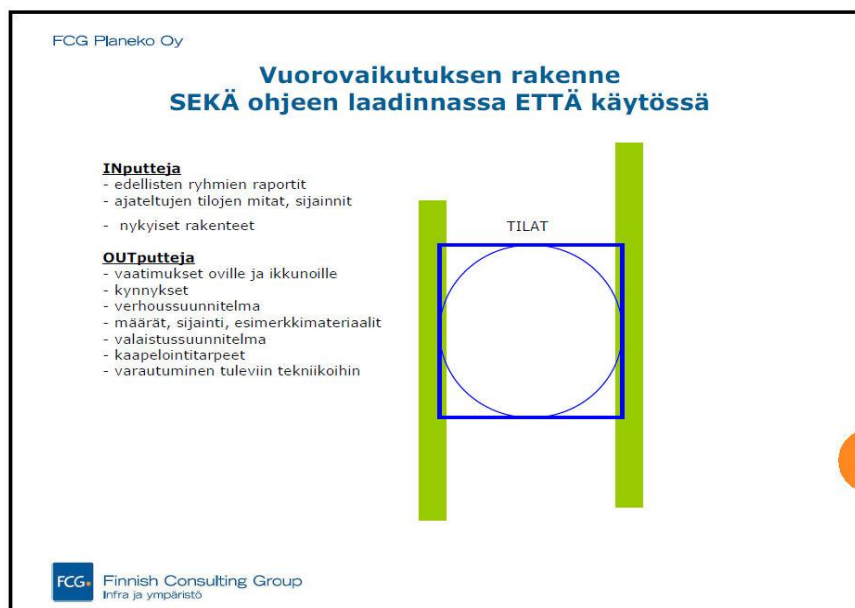
Musiikkiluokan varustuslista on nykyisin varsin pitkä. Siihen kuuluu akustisia soittimia aina pianosta tai flyygelistä viisikielisiin kanteleisiin, afrikkalaisista djembe-rummuista kontrabas-so ksylofoni-laattoihin. Sähkösoittimien varustus on myös kattava. Sähkökitarat ja bassot

vahvistimiseen ovat ehdoton edellytys, erilaiset sähköiset kosketinsoittimet ovat myös vakiovarustusta. Jokaisessa musiikkiluokassa tulee nykyisin olla myös toimiva ja monipuolinen äänentoistojärjestelmä monikanavaisine mikserineen mikrofoneineen ja prosessointilaitteineen. Tietotekniset sovellukset ovat musiikinopetuksen nykypäivää. Niiden opetuskäyttö edellyttää toimivia, tehokkaita tietokoneita, erilaisia sovitimia ja projisointijärjestelmiä.

2.3.3. Tilat

Edellä kuvatut tekijät asettavat musiikin opetustiloille selkeitä vaatimuksia. Tilan akustiikan on oltava muunneltavissa erilaisten työskentelytapojen ja musiikinlajien mukaan. Äänentoiston ja akustiikan suunnittelun on kuljettava käsi kädessä. Varastointi ja säilytystilat on suunniteltava riittävän suuriksi ja niitä on voitava käyttää opetuksen eriyttämiseen, pienempien ryhmien harjoitustiloina.

Musiikinopetuksen merkittävä pedagoginen tekijä on tilan akustiikka. Tämä jää usein varsin vähälle huomiolle. Musiikinluokka on keskeinen soiva tekijä oppimisen kannalta. Siihen tulee suhteutua yhtenä suurena soittimena. Akustiikka-

suunnitelman tulee huomioida sekä tilan oma akustiikka että äänieristys muista tiloista. Äänieristyksen merkitys on sekä fysiologinen, musiikinluokan äänien kuuluminen muihin tiloihin ja päinvastoin, että pedagoginen, opetuksen on oltava turvallista. Oppilailta on oltava varmuus siitä, että luokassa tapahtuva harjoittelu ei kuulu muualle.

Nykyaikainen musiikinopetus edellyttää myös soiton ja laulun äänittämisen mahdollisuutta. Tämä voidaan toteuttaa monella tavalla aina yksinkertaisesta stereofonisesta live-taltioinnista äänitysstudiotoimintaan. Studiotoimintaa varten on suunniteltava huolellisesti tilojen sijoittelu sekä niiden studiotekniset ja akustiset ominaisuudet.

FCG Planeko Oy

Kohteessa chekattavat suuret (tavoite: omin laittein)

- Ääneneristys eli mitä kuuluu ulospäin
 - Onko havaitsemattomia kulkureittejä?
 - Suunnittelussa voidaan jättää ennakoitu riski (olla tutkimatta aivan kaikkea)
 - Tutkitaan ennen peittävien rakenteiden asentamista
- Huoneakustiikka
 - "Jälkikaiunta-aika"
 - Eli: saatiinko niin paljon villaa kuin mistä maksettiin
 - Tilavaikutelma, puheen selkeys ja voima
- Äänen värittyminen = "resonanssit"
 - Onko huonevaimennus oikein jakautunut eri korkuisille äänille
 - Ovatko kaikki tavarat kiinni ja ruuvit kireällä
- Melut tilan omista laitteista
 - Sitä mukaa kuin ne on säätöineen valmiita
- Melut ympäristöstä eli mitä kuuluu sisäänpäin
 - voidaan tutkia vasta laitteiden ja muiden tilojen ollessa käytössä

FCG Finnish Consulting Group
Infra ja ympäristö

2.3.4. Tilaaminen, eli rakennuttaminen

Ohjeen työstämisen prosessissa haetaan yhteisymmärrystä ja toteuttamiskelpoisia ratkaisumalleja valtakunnallisesti hyvin monenlaisiin olosuhteisiin. Ohjeistuksen tavoite on löytää kuntatalouden kannalta mahdolliset toimintamallit, jotka tukevat musiikinopetuksen tavoitteiden toteutumista.

FCG Planeko Oy

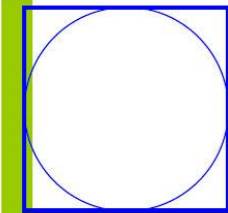
Vuorovaikutuksen rakenne SEKÄ ohjeen laadinnassa ETTÄ käytössä

INputteja

- tiedot kiinteistöstä, omistus
- urakattavan vaikutukset
- toteutuksen vaiheistus ja aikataulutus
- luvat ja lausunnot

OUTputteja

- punakynälistat alkupään työryhmille (ylävirtaan)
- suunnitteluttaminen
- kilpailuttaminen
- laite- ja kalustohankinnat
- toteutuksen oikea-aikainen valvonta
- työnaikaiset toimintatellit
- vastaanottotestaus
- käyttöönoton valmistelu ja seuranta
- viimeistelytyöt

FCG Finnish Consulting Group
Infra ja ympäristö

4. LOPUKSI JA SEN JÄLKEEN

Julkistaminen ja vakiinnuttaminen

Musiikin oppimisympäristön kehittäminen, ohjeistuksesta puhumattakaan edellyttää vahvaa vuorovaikutusta kentän toimijoiden kanssa. Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa työskentely on tuotava julkisesti näkyväksi ja sitä kautta kommentoitavaksi. Hankkeen dokumentointi prosessin eri vaiheissa on tärkeää. Sen tarkoitus on toisaalta kerätä materiaalia hankkeen eri vaiheista, toisaalta helpottaa ohjeistuksen vakiinnuttamista. Dokumentoinnin avulla voidaan konkreettisesti esittää, mitä musiikinopetuksessa nykyisin tapahtuu. Mihin ohjetta tarvitaan.

Vakiinnuttaminen edellyttää myös opettajankoulutuksen sisältöjen uudelleentarkastelua. Siksi musiikinopettajien koulutuksesta vastaavat yliopistot ovat luonnollisia yhteistyökumppaneita. Kouluissa jo tällä hetkellä työskentelevien musiikinopettajien täydennys- ja jatkokoulutus on myös taattava. Tiedottaminen koulutoimen päättäjille ja koulurakennuttamisen tilaajille sekä suunnittelijoille on järjestettävä huolellisesti.

Oppimisympäristöajattelun mukaisesti hankkeessa kartoitetaan mahdollisimman laajasti niitä alueita, jotka vaikuttavat musiikin havainnointiin, tuottamiseen, oppimiseen ja yleensä meitä ympäröivään suunnattoman monipuoliseen musiikkikulttuurien kirjoon. Tilaohjeen laatiminen on vain eräs sen tavoitteista. Erityisesti teknologian kehityksen mukanaan tuomat uudet ulottuvuudet ohjaavat merkittävästi myös musiikin oppimisympäristön määrittelyä.

Musiikin oppimisympäristön kehittämishankkeen suunnitelmien mukainen toteutuminen tulee johtamaan myös musiikinopetuksen ja sen koulutuksen kehittymiseen, musiikin opetustilojen rakentamisen ja akustiikan suunnittelun merkityksen kasvamiseen. Näin luodaan edellytykset yhä parempaan suomalaiseen musiikkikasvatustyöhön.

FCG Planeko Oy

Case: Aleksis Kiven ja Brahenpuiston tilat

FCG Finnish Consulting Group
Infra ja ympäristö